

EN BYGDEKONSTNÄR.

Av Oscar Antonsson.

Träsnidaren Erik Moliin i Frenninge.

Jag lyckades stjäla mig till ett par dagars ledighet från det brådslande ateljearbetet och lämnade en vacker brittsommardag stadens hank och stör i avsikt att förverkliga en länge närd plan, nämligen att uppsöka min vän Moliin i Frenninge by, Skånes siste verkliga bygdekonstnär.

Det är nog en hel del skåningar, som någon gång haft i sin hand eller rent av äro i besittning av en sådan där lustig nötknäppare, som har formen av ett briljant skuret huvud av en bonde eller knekt och på insidan av ena griparmen bär initialerna E. M.

Det är i så fall en av de cirka 20,000 nötknäppare, som ha f. d. sergeanten Erik Moliins flitiga händer att tacka för sin tillkomst. Moliins nötknäppare voro de första skulpturverk, som undertecknad stiftade bekantskap med, och tack vare vilka redan tidigt mitt intresse för plastisk konst väcktes.

"Nötknäpparnas fader" kan Moliin med all rätt kallas. Efterapare ha nog funnits men ingen som med sådan schwung fört sina järn över den lilla mazurbjörksklumpen och framtrölat tjugotusen (20,000) sinsemellan olika

fysionomier. Moliin har ständigt satt en ära i att ej upprepa sig själv, och just denna hans humors otroliga förmåga att ständigt förnya utgör det kanske mest beundransvärda i denne förgätne allmogekonstnårs gärning. Som fysionomist överglänser han vida Axel Pettersson i Döderhult, vars styrka låg i den breda, summariska, impressionistiska synen på helfiguren och gruppen.

Erik Moliin föddes den 20 mars 1855 i O. Vemmenhög men kom vid 8 års ålder till Frenninge, där fadern tillträdde Härderups sanjunkerboställe.

Fadern var fanjunkare, sonen Erik blev även militär och tjänade under fanorna från år 1872 till år 1888, då han på allvar tog itu med bildskärarens yrke, dit hela hans håg drog honom och som sedan givit honom hans bröd. Moliins morfar var fransman och hette Berlet. Han kom till Skåne tillsammans med en broder, fick plats som jägare och skogvaktare eller "hejdenridare", som det då hette, på Ovedsklosters slott, träffade där en landsmaninna, mademoiselle Poivieu, guvernant på slottet, och gifte sig med henne. Den esprit, som är ett särmerke på Moliins verk, torde skrivas på det galliska arvets konto.

I sin ungdom klippte Moliin silhuetter, långt innan han tog till sticklarna, men ingen av dessa har han i behåll. Träsnidaren i Frenninge utgör sålunda ytterligare ett bevis för att skulptörer ofta idkat silhuetternas konst, som är ett barn av formsinnet. Jag känner ett flertal andra exempel därpå.

Moliin har förtalt mig, hur han kom på idén till den roliga nötknäppartypen. Han gick en höst i hasselskogen och plockade nötter och för att draga grenarna ned inom räckhåll skar han sig en "nödakrog". Bäst som han står där och skär till denna, kommer han in på funderingar om ej krokändan på käppen skulle kunna göras rörlig i form av en kniptång, så att man därmed både skulle kunna gripa nötterna och knäppa dem på fläcken. Då händelsevis just den klyka, han skurit sig hade en klump på det kritiska stället, var ej steget långt till gubbhuvudet med den rörliga käken.

Framför allt har Moliin älskat att framställa det starkare könets stolta drag, med eller utan mullbänk, och därvid valt sina modeller ur allmoget i häradet. I regel har det blivit karaktärsfulla masker utan egentlig förebild, men det finns också av hans hand verkliga porträtt av bönder och krämare, judar och alaktare, präster och länsmän, skomakare och hästhandlare, korpraler och fattighusgubbar som i dag tjänstgöra som nötknäppare i svenska och svensk-amerikanska hem. "Rige-Pär", "Procentaren", "Klödden", "Kumlan", "Per Suge", "Korn-Jensen" äro några av de namn, som förr av bygdens folk brukade fästas vid Moliins typer. Hinnonde själv har ej gått fri från hans

elaka järn. Mången gång har Moliin roat sig med att framställa sitt eget porträtt, och en pampigare modell torde han ej kunna uppleta. Hans drag äro en krigares, men under de väldiga vita knävelborrarna och pip-skägget spelar jämt ett småleende, och den humoristiska glinten i ögat är omisskännelig. "Moliins ögon", var det någon som sade, "se rakt igenom en bonde". Ibland blev självkonterfejten mera fritt, då konstnären lade en pappersudd i underläppen, satte en av sina gamla uniformsmössor på huvudet och sålunda fick en den präktigaste förebild till en gammal knekt eller major. Kom så mitt under arbetet ett par bondgubbar gående på vägen och ställde sig att prata utanför Moliins stuga, slängdes den nyss påhörjade nötknäpparen i hörnet och i en rasande fart trollades den intet ont anande bondens drag fram ur ett nytt stycke trä.

"Min sängmö är icke av Pinden,

Hon är av Pungmakarbo"

skulle Moliin kunna sätta som motto över sitt livsverk, där nötknäpparnas oöverskådliga rad bilda den genomgående träden. En klok man må man kalla landfiskal Sjöström i Bjärsjölagård, som lagt sig till med en utomordentlig samling praktexemplar därav, två från varje år av Moliins nu 40-åriga verksamhet som träsnidare, en samling som en gång borde införlivas med ett museum och där få en hedersplats. Nötknäpparna voro mest lätt sålda och ha alltid funnit god marknad, men det må kraftigt understrykas, att den skicklige träskulptören där borta i den vackra skånska byn även hunnit med en hel del andra saker, då vanligtvis på beställning, såsom schackbord, mängder av dryckeskannor, snusdosor, askar, bägare och brännvinsankaren, vilka föremål av den olärde bykonstnären försetts med om ovanliga, halvt om halvt slumrande gåvor vittnande reliefframställningar av gillen, dans och framför allt av jakten och dess nöjen. Moliin har alltid varit en passionerad jägare. Det är i dessa utsökta miniatyrreliefer en humor, som är tvillingbror till den skånske silhuetören Ernst Ljungs, vars illustrationer till "Svenskt skämtlyne" och "Svenska Familjjournalen" en äldre generation ännu har i färskt minne.

Moliin läfer sina små utsökta reliefer ständigt föregås av en teckning, en enkel okonstlad linjeteckning utan skuggor och dagrar. I dem som

i de snidade skildringarna lever en äkta naivitet, tusen gånger mer värdefull än all den hycklade naivism, som drives av så många av våra dagars omhuldade manierister. En sprudlande berättarkonst, omedveten kompositionsförmåga — den oskolade byskulptören har av sin egen instinkt letts till perspektivisk komposition i tre plan — samt skickligt återgivande av det sedda äro genomgående drag i Moliins verk utanför nötknäpparnas oändliga rad. Den gudomliga humorns atmosfär vilar ständigt som en darrande solrök över hans ofta nog så mustiga skildringar från Dianas och Venus' jaktmarker där borta i Färs härad.

A den brännvinstünna, som Moliin speciellt gode vän och återförsäljare, handlanden Olof Olsson i Frenninge, äger, finnes å baksidan en Diogenes av omisskännelig skånsk typ, som med ett saligt leende tittar ut ur en glugg, vars döbattanger han slår upp emot åskådaren. Den gubben i tunnans är av samma släkte som de flamländska målarna Ostades och Brouwers rusiga bönder. Inför den figuren och den å andra tunnbottnen förekommande frodiga reliefberättelsen stämmer jag till vemod över att en man av Moliins talang gömtes undan i en avkrok av världen, fjärran från impulser och möjligheter till utveckling och därmed större konstnärliga uppgifter. Moliin har aldrig varit i tillfälle att se skön konst.

Det har varit sed att i Moliins snidrier endast se kuriosa, små lustigheter, leksaker, men mången har nog där bakom anat något vida mer. Fransmännen förstodo honom tydligt, då de på Parisutställningen år 1900 gävo honom stora guldmedaljen. I Ystad 1893, Chicago 1893, Helsingborg 1903 och Lund 1907 erhöi han silvermedalj för, som det så snusförnuftigt heter i diplomten, "skickligt snidade nötknäppare". Oscar II, Anders Zorn och August Strindberg ha alla beundrat den skånske bykonstnärens alster och köpt därav.

Vid granskningen av Moliins figurer har jag ofta slagits av deras i all sin litenhet så kraftfulla monumentalitet. Bödlarna och legoknektarna å Adam Kraffts Golgatastationer i Nürnbergers Germanisches Museum ha mycket gemensamt med Moliins fär

ingagubbar, och än större släktskap visa med dessa de i samma museum befintliga halvfigurerna av en annan tysk medeltidsmästare, Jörg Syrlin d. Ä. Såväl härbehandlingen, den levande touchen som humorn äro hart när identiska. I höst kommer den, som skriver dessa rader, åter till Florens och stannar inför Ghibertis bronsportar till baptisteriet, om vilka Michelangelo sade, att de borde sitta vid ingången till paradiset. Vid återseendet denna gång komma tankarna att vandra över Alporna långt upp till en liten undangömd by i Skåne, där det lever en gammal allmogekonstnär, som i sin ensamhet tangerat samma problem beträffande landskapsperspektivet i reliefen, som en för honom okänd renässanskonstnär löste för 300 år sedan.

"Nötknäpparnas fader" ur tiden.

Skulptören Erik Moliin
död. 1933

Moliin i arbete.

Skulptören och träsnidaren Erik Moliin i Frenninge har avlidit i en ålder av 77 år.

Erik Moliin föddes den 20 mars 1855 i Ö. Vemmenhög men kom vid 8 års ålder till Frenninge, där fadern tillträdde Härderups fanjunkarboställe. Fadern var fanjunkare, sonen Erik blev även militär och tjänade under fanorna från år 1872 till år 1888, då han på allvar tog itu med bildskärarens yrke, dit hela hans håg drog honom och som sedan givit honom hans bröd. Moliins morfar var fransman och hette Berlet. Han kom till Skåne tillsammans med en broder, fick plats som jägare och skogvaktare eller "hejderidare", som det då hette, på Övedsklosters slott, träffade där en landsmaninna, mademoiselle Poirieu, guvernant på slottet, och gifte sig med henne. Den esprit, som är ett särmärke på Moliins verk, torde skrivas på det galliska arvet.

I sin ungdom klippte Moliin silhuetter, långt innan han tog till sticklarna, men ingen av dessa hade han nu i behåll.

Det finns nog åtskilliga skåningar, som någon gång haft i sin hand eller äro i besittning av en sådan där lustig nötknäppare, som har formen av ett briljant skuret huvud av en bonde eller soldat och på insidan av ena griparmen bär initialerna E. M. Det är i så fall en av de cirka 20,000 nötknäppare, som ha f. d. sergeanten Erik Moliins flitiga händer att tacka för sin tillkomst.

"Nötknäpparnas fader" kan Moliin

med all rätt kallas. Efterapare na nog funnits men ingen som med sådan schwung fört sina järn över den lilla mazurbjörksklumpen och framtrollat tjugotusen (20,000) sinsemellan olika fysionomier. Moliin satte ständigt en ära i att ej upprepa sig själv, och just denna hans humors otroliga förmåga att ständigt förnya var det kanske mest beundransvärda i denne förgätne allmogekonstnärs gärning. Som fysionomist överglänser han vida Axel Pettersson i Döderhult, vars styrka låg i den breda, summariska, impressionistiska synen på helfiguren och gruppen.

Det har varit sed att i Moliins sniderier endast se kurios, små lustigheter, leksaker, men mången har nog där bakom anat något vida mer. Fransmännen förstodo honom tydligen, då de gavo honom stora guldmedaljen. I Ystad 1893, Chicago 1893, Hälsingborg 1903 och Lund 1907 erhöill han silvermedalj för, som det heter i diplomaten, "skickligt snidade nötknäppare". Oscar II, Anders Zorn och August Strindberg ha alla

beundrat den skånske bykonstnärens alster och köpt därav.

Vid granskningen av Moliins figurer har jag ofta, sade en gång konstnären O. Antonson, slagits av deras i all sin litenhet så kraftfulla monumentalitet. Bödlarna och legoknektarna å Adam Kraffts Golgatastationer i Nürnbergs Germanisches Museum ha mycket gemensamt med Moliins försingagubbar, och än större släktskap visa med dessa de i samma museum befintliga halvfigurerna av en annan tysk medeltidsmästare, Jörg Syrlin d. Ä. Såväl härbehandlingen, den levande touchen som humorn äro hart när identiska.

Moliin efterlämnar maka, barn och barnbarn.